

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 242 sahifa,
2-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekistonning mintaqaviy va global geosiyosiy pozitsiyasi: milliy o'zlik va media reprezentatsiya tahlili	16
Salim Doniyorov	
Axborot kommunikatsiya texnologiyalari vositasida o'quvchilarning adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirish	21
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich, Xoldarova Gulchehra Tajibayevna	
Adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirishda elektron darsliklar va multimedia vositalaridan foydalanish.....	26
Djo'rayev Yorqin Xolnizozovich	
Ta'limdagi hurfikrlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	29
Yunusov Dilshod Raxmatovich	
Boshlang'ich ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	32
Aliqulova Habiba Bahranovna	
Ayollar boksida jismoniy tayyorgarlikning yosh qizlar salomatligiga ta'siri	36
Majidov Ruslan Rustam o'g'li, Komilova Ismigul O'ktamjon qizi	
Talaba-yoshlarda internet risklarning oldini olishning pedagogik modeli	41
Muradova Maftuna Komilovna, Mamadaliyeva Umida Isroiljonovna	
Диагностика креативности студентов педагогических вузов в процессе изучения специальных дисциплин.....	44
Уразова Марина Батыровна, Соибова Толифа Дилмуродовна	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetentlikni shakllantirishning metodik xususiyatlari.....	49
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Mariya Montessori ta'limida bolalarning mustaqilligini va ijodiy faoliyatini rivojlantirishning pedagogik-didaktik shart-sharoitlari.....	53
Asqarova Ma'mura Sadriddinovna	
O'spirinlik yoshida namoyon bo'ladigan agressiv xulqning psixologik xususiyati	59
Atajanova Xurjon Pirnazar qizi	
O'zbekiston jurnalistikasining rivojlanishida jadidlarning o'rni: jurnalistikada yangi trend	64
Murtozayeva Nigora Murtoza qizi	
Virtual ta'lim texnologiyasining ta'lim jarayonini takomillashtirishdagi ahamiyati.....	67
Muxsiyeva Aziza Shamsitdinovna	
Kelajakdagi o'qituvchilarning pedagogik kreativligini ta'limiy o'yinlar orqali rivojlantirish yo'llari	69
N. A. Musayeva	
Talabalarda lisoniy tafakkurni shakllantirishga psixolingvistik yondashuvning didaktik tamoyillari	76
Odiljonova Kamola Abduvosit qizi	
Strategies for Overcoming Difficulties in Using Authentic Materials in English Language Teaching	81
Qosimov Jaloliddin Abduvali o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik imkoniyatlari	84
Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna	
Inspektor-psixologlarda ijtimoiy-psixologik kompetentlikning kasbiy faoliyatdagi ahamiyati	87
Raxmanova Dilnoza Farmanovna	
Qo'ng'iro't tumani toponimlarining leksik-semantik va genetik xususiyatlari	90
Shamshaddinova Saodat Saparbayevna	
Variativ yondashuv asosida 5–9-sinf o'quvchilarida valeologik madaniyatni rivojlantirishning didaktik modeli va metodik ta'minoti	93
Shamuratov Asqar Abdullayevich	

The Structural Composition and Developmental Stages of Critical Thinking Skills.....	98
<i>Shuxratjon Ismoiljonov Boymirza o'g'li</i>	
Yosh rahbar kadrlarni lavozimlarga tayinlashning psixologik xususiyatlari.....	106
<i>Sobitov Otabek</i>	
O'zbekistonda erta turmush qurish masalasi va uning psixologik tahlillari.....	111
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Adaptiv sportning inklyuziv ta'lim tizimida alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan o'quvchilarning jismoniy va funksional rivojlanishidagi ahamiyati.....	114
<i>Xasanova Sarvinoz To'liqinjon qizi</i>	
Yosh futbolchilarda texnik mahoratni rivojlantirishda differentsiallashgan mashg'ulotlar modelini qo'llash samaradorligi	118
<i>Zayniddinov Tojiddin Baxriddinovich</i>	
Фразеологизмы как носители культуры: проблемы перевода и методы обучения	123
<i>Хамидова Гулноза Турсунбой кизи</i>	
Talabalarni kreativ yondashuv asosida tarbiyaviy–innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayonlari.....	127
<i>Adizova G. M.</i>	
Iqtidorli bolalarni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash	131
<i>Ismoilova Adolat Anvarovna</i>	
STEAM – ta'lim texnologiyasi asosida o'quvchilarning fazoviy tasavvurlarini rivojlantirish metodikasi	134
<i>So'fiboyeva Gulchehra Mamurjonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko'nikmalar va kompetentlikni shakllantirishning pedagogik asoslari.....	138
<i>Fayzullayeva Xovoxon Xayrullo qizi</i>	
Inklyuziv ta'limga muhtoj bolalar bilan ishlashda tarbiyachining roli.....	142
<i>Mansurova Lobar Luqmon qizi, Boqiyeva E'zoza Mashrab qizi</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bolalarni ta'lim-tarbiyalashning ilmiy-pedagogik asoslari.....	146
<i>Tojiboyeva Osiyoxon Alisher qizi</i>	
Xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyatining nazariy asoslari.....	150
<i>Abdusamadova Aziza Kamoliddin qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy texnologiyalar asosida ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimi sifatida.....	153
<i>Shanazarov Otabek</i>	
Maktabgacha ta'limda STEAM yondashuvini loyiha asosida joriy etishning pedagogik strategiyalari	158
<i>Radjapova Xuzra Tirkashevna, Abdullayeva Sarviniso</i>	
Matematika ta'limida modellashtirishning psixologik va metodik asoslari: disum loyihasi tahlili.....	161
<i>Xaydarov Xurshid Ismatovich</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda gandbolchilarning tezkorligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	166
<i>Ismatullayeva Zuhra Rustam qizi</i>	
Osiyo xalq o'yinlari asosida jismoniy tarbiya jarayonini samarali tashkil etishning pedagogik shartlari	170
<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion kompetentligini shakllantirishda klasterli ta'lim muhitining imkoniyatlari.....	173
<i>Abduraxmanov M. B.</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash.....	178
<i>Chinaliyeva Ayjamal Baxitjanovna</i>	
Talabalarda raqamli ta'lim madaniyatini rivojlantirish.....	181
<i>Eshqurbonova Nafisa Bahodir qizi</i>	
Blended Educational Technologies in Higher Education: A Systematic Analysis of Foreign Research.....	183
<i>Fozilova Maxina Adashevna</i>	
Voyaga yetmaganlarda deviant xulq shakllanishida ijtimoiy-psixologik omillarning roli.....	188
<i>Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Saydazimov Alisher Nurali o'g'li</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Boshlang'ich tayyorlov guruhida ulotqirish texnikasi elementlarini o'rgatish samaradorligi.....	191
Hayitmurodova Nasiba Abdusalimovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tarbiya fanini o'qitishning metodik tayyorgarligini takomillashtirish zaruriyati.....	197
Inoyatova Zulfiya Xamdamovna	
Talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb etishning metodologik asoslari.....	199
Karimova Madinabonu Dilshodbek qizi	
Kompetentligini baholash mezonlari va indikatorlarini ishlab chiqish	203
Kayumov Oybek Achilovich	
Kasbiy refleksiya asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini rivojlantirish.....	209
Miraxmedova Mubina Mirxalil qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish.....	211
Nisanbayeva Akmaral Kaldibayevna	
Maxsus ta'lim dasturlari orqali iqtidorli talabalarining ijodiy salohiyatini rivojlantirish	214
Rayimova Shahlo Sobirjon qizi	
STEAM ta'limida ijtimoiy intellektni rivojlantirish metodlari	217
Toshev Elbek Choriyevich	
Innovatsion texnologiyalar va ularning tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlash tizimidagi roli.....	223
Usmanov Botir Allaberdievich	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda volontyorlik faoliyatining ahamiyati.....	227
Xalilova Dilnoza Furkatovna	
Boshlang'ich sinflarda robototexnikaning ahamiyati va o'rni	230
Xodiyeva Dilrabo Pirimovna	
Working With Visual AIDS in Teaching English in Primary Education	233
Yunusova Nodira Akhmadjanovna	
Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari	237
Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna	

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARIDA NUTQ KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Nisanbayeva Akmaral Kaldibayevna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti professori

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq ko'nikmalarini rivojlantirish mutlaq ahamiyat kasb etadi. Chunki boshlang'ich bosqichda olingan bilim va ko'nikmalar ular uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Nutq, ya'ni o'z fikrini to'g'ri, ravon va erkin bayon qila olish ko'nikmasi, keyingi bosqichda o'zlashtiriladigan ilm-fan, jamiyatda o'rin olish, o'qish va yozish mashg'ulotlarining muhim qismini tashkil etadi. Har bir o'quvchida kichik yoshidan boshlab, og'zaki nutq, muloqot, fikr almashish, yozma nutqning shakllantirilishi va rivojlantirilishi kelajak uchun zaruriy bosqich sanaladi.

Kalit so'zlar: nutq ko'nikmasi, boshlang'ich sinf, o'quvchi, pedagogik metod, og'zaki nutq, yozma nutq, til o'rgatish, o'qituvchi, mustaqil fikrlash.

Abstract: The development of speech skills of primary school students is of paramount importance. Because the knowledge and skills acquired at the primary stage serve as a foundation for them. Speech, that is, the ability to express one's thoughts correctly, fluently and freely, is an important part of the science that is mastered at the next stage, taking a place in society, reading and writing. The formation and development of oral speech, communication, exchange of ideas, written speech in each student from a young age is considered a necessary stage for the future.

Key words: speech skills, primary school, student, pedagogical method, oral speech, written speech, language teaching, teacher, independent thinking.

Аннотация: Развитие речевых навыков учащихся начальной школы имеет первостепенное значение. Знания и навыки, приобретенные на начальном этапе, служат для них фундаментом. Речь, то есть способность правильно, бегло и свободно выражать свои мысли, является важной частью науки, осваиваемой на следующем этапе, занимая место в обществе, чтении и письме. Формирование и развитие устной речи, коммуникации, обмена идеями, письменной речи у каждого ученика с раннего возраста считается необходимым этапом для будущего.

Ключевые слова: речевые навыки, начальная школа, ученик, педагогический метод, устная речь, письменная речь, обучение языку, учитель, самостоятельное мышление.

KIRISH

Nutq ko'nikmalarining boshlang'ich bosqichda shakllanishi ta'lim – tarbiyaning asosiy vazifalaridan biridir. O'quvchilar uchun mavzuni o'zlashtirishga yordam beradigan asosiy omillardan biri ularning til imkoniyatlarini to'g'ri o'rganish va maksimal darajada rivojlantirish hisoblanadi. Ta'lim jarayonida bolalar bilimli, dona, e'tiborli, xushfe'l va faol shaxs bo'lib ulg'ayishi uchun nutq tarbiyasi asosiy daraja kasb etadi. Bu orqali o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi ortadi, dunyoqarashi kengayadi, mustaqil fikrlashi mustahkamlanadi. Maktabda o'quvchilarning nutq ko'nikmalari bosqichma-bosqich kengaytiriladi va mustahkamlanadi. Og'zaki nutq va yozma nutq bilan ishlash, matn tuzishni o'rganish, o'qilgan asarlar yuzasidan suhbat uyushtirish, nutqni og'zaki va yozma ravishda ifodalash, talqin qilish va o'z fikrini ilgari surish kabi ko'nikmalar muhim o'rin tutadi. Buning uchun o'qituvchi o'quvchilar bilan doimiy aloqada bo'lib, savol-javoblar tashkil etadi, bellashuvlar va musobaqalar o'tkazadi, mavzularga oid darsdan tashqari mashg'ulotlar va klublar faoliyatini yo'lga qo'yadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq ko'nikmasini shakllantirish jarayonida bir necha asosiy metod va yondashuvlar mavjud. Avvalo, har bir bolani o'z fikrini ochiq, to'g'ri ifoda qilishga undash va rag'batlantirish lozim. Shuningdek, ularni shaxsiy tajribasi, ko'rgan-bilganlari asosida so'zlash, o'rganilgan yangi so'zlarni o'z nutqida faol qo'llashga o'rgatish kerak. O'quvchining bilim darajasiga qarab mashqlar, dialog, monolog, hikoya

tuzish, matni so'zlab berish, situatsion o'yinlar, debatlar orqali nutq faolligini oshirish mumkin. Yana bir muhim masala - o'quvchilarga og'zaki va yozma nutq o'rtasidagi farq va ularning o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirishdir. Masalan, og'zaki nutqda hissiyot va intonatsiyaning muhimligi, yozma nutqda esa fikrni aniq, tuzatishlar va grammatikani to'liq hisobga olib bayon qilish zarurligi ko'rsatiladi. Boshlang'ich sinfda to'g'ri gap tuzishni, bog'lovchilar va boshqa qismlarni to'g'ri ishlatishni o'rgatish, so'z boyligini kengaytirish, tildan to'g'ri foydalanish va baland saviyada fikr aytishning asoslari yotadi [1].

O'quvchilar nutq ko'nikmasini o'zlashtirishda uyg'un dars jarayoni, aniq va tushunarli metodik material, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish samarali natijalar beradi. Turli mavzularda o'yinlar, rolli mashg'ulotlar, suhbatlar, savol-javob va ijodiy topshiriqlar ularning nutq ko'nikmasini mustahkamlaydi. Qisqa va sodda gaplardan boshlab, murakkab va keng ko'lamlı matnlargacha ishlash jarayonida o'quvchilar nutq ishlatishni chuqurroq o'zlashtirishadi [2].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ta'lim jarayonida, eng avvalo, o'qituvchi nutq madaniyatiga, diksiyasiga, adabiy tilda so'zlashi va o'rnak bo'lishi zarur. O'qituvchining ifodali, ravon so'zlashi, to'g'ri gap tuzishi, bolalarning nutqini amalga oshirishga rag'bat beradi. Nutq faoliyati doirasida adabiy asarlar o'qish, ularni tahlil qilish, hikoya, lug'at ishlari, so'z boyligini kengaytirish uchun mashqlardan ham keng foydalanib boriladi. Nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda yosh bolalarning psixologik xususiyatlarini hisobga olingan bo'lishi shart. Chunki har bir bolaning o'z dunyoqarashi, eshitish, qabul qilish, idrok etish darajasi, so'z boyligi va psixologiyasi farq qiladi. Shu bois ta'lim jarayonida ham alohida yondashuv va usullardan foydalanish maqsadga muvofiq. Erkin nutq, ijodiy fikr mahsulini hayotiy misollar orqali ishlab chiqish, o'qishga qiziqishni uyg'otish, o'z fikrini ilgari surishga imkoniyat yaratish bolaning nutq ko'nikmasini mustahkamlaydi. Boshlang'ich sinfda to'g'ri talaffuz, aniq va lo'nda ifoda, adabiy til me'yorlariga amal qilish, gap tuzishda to'g'ri so'zlash, lug'at boyligini kengaytirish, aniqlik va ixchamlik asosiy o'rin tutadi. Shu bilan birgalikda, o'quvchilarning mustaqil fikrlash, o'z-o'zini baholash va o'z so'zini asoslash ko'nikmasi ham rivojlanadi [3].

O'quvchilarda nutq ko'nikmasini shakllantirishda oilaning ham o'rni beqiyos. Oilaviy muhitda bolalar ko'proq so'zlash, muloqotda bo'lish, turli suhbat va muhokamalarda qatnashish orqali o'z nutqining boyishiga erishadi. Ota-onalar farzandlari bilan bahslar uyushtirib, kundalik voqea-hodisalar haqida suhbatlashib turishlari, ularning nutqi, gap qurilishi, talaffuz va jumla tuzish ko'nikmasini rivojlantiradi. Maktab va oilaviy muhit uyg'un bo'lsa, bolaning nutq sohasida yutuqlari yuqori bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ta'lim darslarida asosan o'zbek tilining fonetik, leksik, grammatik jihatlariga alohida e'tibor berish tavsiya etiladi. O'quvchilar boshidan boshlab so'z yasash, so'zlarning ma'nosini ochishga kirishib, ularni turli gaplarda ishlatib boradilar. Yangi o'rganilgan so'zlarni nutqda qo'llash, sinonimlar, antonimlar va ko'pchilik til birliklari bilan ishlash, matn bayon qilish va to'g'ri ifoda qilish uchun asos bo'ladi. Nutq ko'nikmalarini shakllantirishda so'zlashuv va o'qish madaniyati birgalikda rivojlantirilishi muhim. O'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish uchun zamonaviy ta'lim vositalaridan, yangi pedagogik va axborot texnologiyalardan foydalanish tavsiya etiladi. Interfaol usullar, multimedia darslari, audio va video materiallar, o'yinlar orqali o'quvchilar nafaqat tilni, balki nutqni ham mukammal o'rganadilar. Nutqni rivojlantirish bo'yicha mashg'ulotlarda, bolalarning mustaqil fikrlashini shakllantirish, erkin so'zlash va ijod qilishga e'tibor qaratish lozim. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish uchun quyidagi vazifalar amalga oshiriladi: so'z boyligini oshirish, sintaksis qoidalarini o'rgatish, to'g'ri talaffuzni shakllantirish, o'z fikrini sodda hamda aniqlik bilan bayon qilish, matn tuzishni o'rgatish, hikoya va insho yozishni bosqichma-bosqich amalga oshirish. Har qanday ta'lim jarayonida bu bosqichlar izchillik bilan olib borilsa, natijada o'quvchilarning nutqi teran, boy va ravon bo'ladi. Shuningdek, bolalarda kitob o'qishga, badiiy so'zlarni to'g'ri tushunishga va ifoda qilishga e'tibor berish kerak. Kitob o'qish madaniyati nutqni boyitishda muhim ahamiyatga ega. Turli darsdan tashqari mashg'ulotlar, so'zlashuv mashqlari, hikoya va ertak aytib berishlar orqali o'quvchilar og'zaki va yozma nutqda o'zini erkin his etadi. Ular so'z boyligini, gap tuzish malakasini rivojlantirib borishadi [4].

O'quvchilar nutq ko'nikmasini o'zlashtirishda sinfdoshlar bilan muloqot, o'zaro suhbatlashish, do'stlariga bo'lgan muomala ham muhim rol o'ynaydi. Bu orqali ularning psixologik tayyorgarligi mustahkamlanadi, ijtimoiylashuv darajasi ortadi, kommunikativ faoliyati kengayadi. Bolalar o'z atrofida sodir bo'layotgan voqealarni to'g'ri ifoda qilish va anglashga o'rganadilar. Nutq ko'nikmasini shakllantirishda darsdan tashqari mashg'ulotlar, til festivallari, debatlar, hikoya aytish va o'qish tanlovlari, adabiy viktorinalarning ham ahamiyati katta. Ushbu faoliyatlar o'quvchilarning nutq boyligini oshirish, mustaqil fikrlash, nutq madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi. Tartibli, izchil, zamon talablariga mos olib borilgan nutq amaliyotlari, kichik yoshdagi bolalarni ma'naviy jihatdan boyitadi.

Past bosqich o'quvchilarining nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda o'qituvchining metodik mahorati, o'quv-tarbiya jarayonining to'g'ri tashkil etilishi, zamonaviy yondashuv va individual yondashuvlar asosiy omil hisoblanadi. Motivatsiyani shakllantirish, rag'batlantirish, iqtidor va qobiliyatlarni ochib berish, ijodiy yondashuv orqali har bir bola o'z nutqini rivojlantirishga intiladi. Nutq ko'nikmalari bolaning shaxs sifatida to'liq shakllanishida, jamiyatga moslashuvida, kelgusida mustaqil hayotga oid muhim qarorlar qabul qilishida, hamkorlik olib borishga, atrofdegilar bilan muloqotda bo'lishga hammuxim rol o'ynaydi. Har bir yangi bilim va ko'nikmalar, jamiyat hayotidagi o'zgarishlarni to'g'ri anglash, muloqot qilish, zamonaviy axborotni qabul qilish ham bolalar nutqining rivoj topishi natijasidir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha olib borilgan ishlar natijasida bir qator ijobiy o'zgarishlar yuz beradi. O'quvchilar o'z fikrini ravon, tushunarli va mantiqan asoslangan holda ifodalashni o'rganadilar. Ular og'zaki va yozma nutqda to'g'ri so'z ishlatish, gap tuzilishini to'g'ri qurish, so'z boyligini oshirish kabi ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Muloqot madaniyati ham sezilarli darajada oshadi, buning natijasida o'quvchilar sinfdoshlari, o'qituvchilari va boshqa kattalar bilan bemalol suhbat qurishga, o'z fikrini himoya qilishga va yuzaga kelgan vaziyatlarni muloqot orqali hal etishga qodir bo'ladilar. Bundan tashqari, dars jarayonida ham o'quvchilar mustaqil fikrlash, savollarga javob berish, matn tuzish va matndagi asosiy g'oyani ajratib ko'rsatish ko'nikmalariga ega bo'ladilar. Bu esa ularning umumiy tafakkuri va ijodiy salohiyatining rivojlanishiga zamin yaratadi. Nutq ko'nikmalari rivojlangan o'quvchilar dars davomida faol ishtirok etadilar, o'zaro hamkorlik va bahs-munozaralarda qatnashadilar. Shuningdek, ular axborotlarni to'g'ri qabul qilib, uni mustaqil tahlil qilishga, izchil tarzda ifoda etishga odatlanadilar.

Umuman olganda, nutq ko'nikmalarining rivojlanishi o'quvchilarning shaxsiy hamda ijtimoiy taraqqiyoti uchun mustahkam poydevor bo'lib, ularning bilimga bo'lgan qiziqishini va o'ziga bo'lgan ishonchini yanada oshiradi. Bu esa bolalarning kelgusida yanada muvaffaqiyatli, ijtimoiy faol va mustaqil shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi ^[5].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonida o'qituvchi va ota-onalarning birgalikdagi harakati, zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalardan to'g'ri foydalanish, muhit va sharoit yaratish hamda o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olish juda katta ahamiyat kasb etadi. Nutq ko'nikmalarining rivojlanishi bolaning ijtimoiy hayotga moslashuvini ta'minlaydi hamda bilim darajasi, shaxsiy intellektual salohiyati va madaniyatining yuksalishiga asos bo'ladi. Boshlang'ich bosqichda nutq ko'nikmasiga alohida e'tibor berilsa, undan keyingi bosqichlarda o'quvchida mustahkam nutq madaniyati, boy so'z boyligi va mustaqil fikrlash salohiyati shakllanadi. Demak, bu masala har tomonlama izchil va ilmiy asosda hal etilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullaeva N.A., To'raev B.N., Nurmatova N. "Kashfiyotlar olami" asosiy umumta'lim dasturini ishlab chiqishda bolalar tomonidan rejalashtirilgan natijalarga erishish monitoringi tizimi. – T.: Ilm-fan, 2019.
2. Lvov M.R., Ramzaeva T.G. Boshlang'ich sinflarda ona tilini o'qitish metodikasi. Pedagogika institutlari talabalari uchun maxsus darslik. "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi va metodikasi". – Nukus: Ta'lim, 2020.
3. Rasulova N.N. Bola gapirishni o'rganadi // Вестник науки и образования, 2022. №5.
4. Jabborov S.S. Fikrlash va nutqning psixologik asoslari. – M.T.: Labirint-Ilm-fan, 2019.
5. Murodov F.K. Bolaning ijtimoiy rivojlanishi diagnostikasi: O'quv-uslubiy qo'llanma. – Navoiy-Qozon: LUCH, 2019.
6. Султонмуродова М. Теория и методика ознакомления начальной школы с проблемой грамотной речью // Вестник МГУ, 2022. №1.
7. Темурова Н.Т. Новые подходы к психодиагностике интеллекта // Вестник Моск. ун-та. Сер. 14. Психология. – 2021. №2.
8. Matchonov S., Bakiyeva H., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Xolboyeva G. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2021.
9. Babayeva D.R. Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi (darslik). – T.: Barkamol fayz media, 2018. – 432 b.
10. Azimova I. Ona tili ta'limida lisoniy malakani rivojlantirishning psixolingvistik asosi. Global ta'lim va milliy metodika taraqqiyoti. Respublika III ilmiy-anjuman materiallari. – Toshkent, 2019. 215-224 b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.